

Jiří David, Daniel s nožem, 1997, fotografie

O dětech

Lenka Vítková

Někteří umělci žádné děti nemají, někteří ano, ale z jejich děl to není patrné, a někteří umělci mají děti a v jejich umění je to znát. Těm je věnován následující článek.

Jsou-li tématem díla umělcovi rodiče, odráží dílo umělcovy kořeny. Oblast partnerských vztahů je chápána jako přirozený zdroj. Zahrne-li umělkyně nebo umělec do své tvorby vlastní dítě, zároveň se tak prezentuje jako rodič. Staví tedy vedle svých uměleckých děl bytost, kterou skutečně stvořil. Vedle tvorby mateřství/otcovství. Zároveň se dítě zahrnuté do uměleckého díla stává objektem, s nímž je nějak nakládáno. Jako materiál má předem dané vlastnosti. Kromě velikosti, barvy a temperamentu je to především soubor

dítěti přisuzovaných charakteristik a symbolických významů - duše, mládí, zdraví, nevinnost, čistota, zranitelnost, svědomí, svědomí světa, pokračování, budoucnost... Některé z těchto významů jsou pak automaticky pojednávány a proměňovány dílem, jehož součástí se dítě stalo.

Někdo tě chce koupit, souhlasíš?

Zapojení vlastních dětí do umělcovy tvorby vzbuzuje otázky: Je vůbec důležité, že jde o vlastní potomky, nebo by se onen záměr dal realizovat s jakýmikoliv dětmi?

Jaký význam mají tato díla v rámci tvorby? A jak se k tomu staví děti? Jiří David odpověděl e-mailem:

„To, že jsem do své práce postupně zapojoval coby modely (inspiraci) svou bezprostřední rodinu, bylo pro mou práci v celku příznačným rysem. ...

Poté co se narodila Markéta (1980) a pak Daniel (1987), začal jsem skrze jejich přítomnost nacházet, nejdříve sporadicky, později, zejména u Daniela, častěji více námětů a možností pro svou práci. ... Daniel se svým věkem ‚trefil‘ do doby, ve které jsem pro své sdělení hledal to, co jsem v něm postupně plně nacházel. Nevinnost, čirost, krásu, proměny v co nejosobnějším sdělení, na čas vědomý obrat od věcí obecných apod. Markéta došla uplatnění pouze v několika, i když pro mne zásadních věcech, až ve věku puberty a později ...

Danielova ‚hvězda‘ však v mé práci začala vycházet ... asi od roku 1995. Vznikalo tak množství již velmi koncepčně pojatých cyklů. Samozřejmě vedle jiných, zcela odlišných věcí. Jak Daniel rostl, dostávaly tyto cykly jednoznačnější míru uplatnění. Využíval jsem proto (pro něho se to dokonce mohlo jevit jako zneužívání, i když jistě ne v patologickém smyslu pedofilie atd.!) mnoho efemérních momentů, ale později i jednoznačných stylizací. Jeho smyslová fotogeničnost triumfovala a stala se tak základem pro mou další nejen estetickou řeč. Mapoval jsem jeho dospívání a jeho tvář, výraz, vzdor (postupně), sebeuvědomování se. Byla, je a snad ještě bude to práce, na které jsem rád kontinuálně dělám (dělám). Říkám snad, neboť Daniel se časem zdráhal být mým ‚modelem‘. Styděl se za svou dřívější podobu, někdy i nahotu. Pamatuji si také, jak jsem jej asi před pěti šesti lety nutil v Londýně ‚pózovat‘ na různých frekventovaných místech města v masce komiksového ufova. To byl možná jistý předěl, pak vše přicházelo pomaleji a obtížněji. Jeho dnešní názor je ten, že dřívější věci neztracuje, ovšem ani nijak nevyzdvihuje. Necítí v nich prozatím svou ambici. V legraci a s velkou dávkou recese mi říká, že jsem mu sebral jeho já. Ví, že to není pravda, i když by to leckdy a leckdo v mém uměleckém okolí rád takto interpretoval. Mimochodem po přečtení výše uvedených vět mi lakonicky řekl, jo, takto to stačí ...

Takže, když je prodávám jako umění, většinou se jich (Zdeny, Markéty, Daniela) ptám: *hele někdo „Tě“ chce koupit, souhlasíš...?!*

Jiří David, vizuální umělec
Praha 3. 1. 2005"
(kráceno redakcí)

Pro dospělého je dětství etapa, do které se nevrátí. Dítě se jeví jako bytost, kterou lze obsadit do libovolných kontextů. Davidovy malby z cyklu Daniel charakterizuje odcizení a zároveň fascinace chlapcovou tváří, která kontrastuje a zároveň vyplývá z její významové nečitelnosti. Syn se tu objevuje jako bytost nevyzpytatelná, protože ani sama sebe dosud dobře nezná. Obraz vlastního dítěte,

Kurt Gebauer, Syn Jan Mikuláš, nar. 7. 12. 1970, foto: Kurt Gebauer

Jan Mikuláš Gebauer, bez názvu, 1974, textil, foto: Kurt Gebauer

jenž se stává veřejným obrazem, vyznívá jako sebeprojekce autora, paradoxně proto, že je tak mnohoznačný.

Davidovy malby chlapců působí jako výjevy ze snu; ačkoli není jasné, zda sní umělec, nebo model. Spojení nahého dítěte a zbraně působí podobně nepatřičně jako výjevy z raných obrazů Američana Erika Fischla z počátku 80. let. Zachycují kluky tak mezi 12 a 16 lety v interiérech i exteriérech. Kluk s náloží pomerančů v náručí se chystá bombardovat figurky kovbojů, dobře oblečený americký pubescent lhostejně shlíží na nahou dospělou ženu vystavenou na lůžku. Fischlovi „bed boys“ na obrazech tematizujících probouzející se sexualitu a dětskou agresivitu jsou snad jen o něco starší než Davidův chlapec. Fischlův a Davidův přístup k figurální tvorbě spojuje ještě způsob, jakým je uplatňována nahota. Ve Fischlových obrazech jako pokus o zproštění se znamená civilizace, ale právě pouze pokus, jak ukazují obrazy pláží, na nichž jsou bílí nudisté konfrontováni s autentickou nahotou Afričanů, působících jako přelud. Zranitelná nahota Davidova syna je ozbrojena revolverem, dýkou nebo vzduchovkou. Kdo nebo co má být bráněno či napadáno, nevíme.

Neustávej v činnosti

Dítě vyrůstající v rodině umělce se přídává a inspiruje. Ze tří synů Kurta Gebauera se do kontaktu s uměleckou praxí dostal nejvíce nejstarší Jan Mikuláš, řečený Žanda. Před vycpanou sochou paní Libuše představoval sochu totální. V katalogu vydaném k výstavě Kurta Gebauera v Památníku Petra Bezruče v Opavě v roce 1972 se mezi fotografiemi soch *Plavkyň* a reliéfů *Blaničtí rytíři* jako další dokumentované dílo objevuje fotka chlapečka „SYN JAN MIKULÁŠ - nar. 7. 12. 1970“. Tutéž fotografii syna Jana vystavil Kurt Gebauer v roce 1972 v Paříži na výstavě stipendistů v Park Floral a ve FIAP „s pařížskými vycpávanými Plavkyněmi jako dokumentaci své sochařské činnosti. Návštěvníci to moc nepochopili, říkali jen,

že je to pěkná fotografie.“ Gebauer komentoval své fotografie syna a jeho prací, které vystavoval spolu se svými díly:

„Socha se dá udělat vlastně tím nejpřirozenějším způsobem, že se počne a narodí a roste. Další pokračování bylo v tom, že jak koukal, co já dělám, začal to legračním způsobem napodobovat. To bylo pro mě překvapením. Došel jsem k tomu, že je rozdíl se na děti koukat, nějak je mít rád a komunikovat s nima, a rozdíl je dítě mít, že zkrátka člověku spoustu věcí, když to dítě nemá, ujde...“

Jan Mikuláš Gebauer, bez názvu, 1974, vycpaný textil, foto: Kurt Gebauer

Jiří David, z cyklu Jeden den, 2001, fotografie

Jiří David, z cyklu Jeden den, 2001, fotografie

o žádný ideály, ale jenom o pozice, o ty funkce ... dítě bez civilizačního opracování vyroste ve funkcionáře, který se vlastně v tom kariérismu chová jako dítě. To může být i raný kapitalista, ten pažravec, kterej všecko sežere, a pokud ho někdo nemajzne přes palici, dělá jen ty přirozený věci bez kultury..."

Některé výtvořky Jana Mikuláše Gebauerera připomínají postkonceptuální práce ceněných umělců. „Našel svůj způsob objevování světa vizuálním plastickým způsobem... já jsem myslel, že všechny děti se takhle chovají, do značné míry, ale pak mi bylo řečeno, že bylo trošku výjimečný, jak Žanda fungoval. Základ byl, že si ten človíček, asi jako člověk kdysi v historii, v tom bezbřehém světě, kterej je plnej nějakých křivejch složitejch věcí, jako jsou stromy, pohybující se lidi a tráva a ovce, potřeboval udělat pořádek. Ten hloubavej mozek, ze kterého zároveň

Kurt Gebauer, Libuše, 1973, vycpaný textil, foto vlastní rodiny s pomníkem manželce: autor

možná do určitý míry díky jeho složitosti vymizely instinkty, co jsou u zvířat, si musí vyměřet nějaký pevný body, a to je geometrie. Vždycky jsem sbíral kameny, jsme taková rodina sběratelů, co člověk najde hezkýho, to někde doma pohodí, a potom jsem viděl, že si Žanda najednou lehnul na zem a stavěl si ty valounky kolem sebe, kde byly nohy, tam byly dva, a další dva nahoře, čili on si zjednodušil to svoje poměrně složité tělo na obdélník. To byl pro mě neuvěřitelný objev, že geometrie je asi tím, čím člověk na tom světě začne, aby se v něm neztratil ... Když jsme ještě byli u maminky v Hradci nad Moravicí a ještě mu nebyly 2 roky, ploužil se po čtyřech a byly tam rámečky, do kterých sem něco dával a on do nich najednou začal s funěním klást jabka v nějakým pořádku. Mě se to tak líbilo, že to nebylo náhodný, že mu ta kebuje pracuje, aby to mělo nějaký systém, že jsem to tam pořádkem nechával. Pak to shnilo, jabka krásně zhnědla, a tak Libuše ušila modýlky těch jablek, vycpala je do punčoch a já sem je tam pak v tom pořadí naskládal. Je to vlastně společný rodinný dílo."

Když se rodina přestěhovala do Nižboru, paní Gebauerová dojížděla do zaměstnání, otec a syn zůstávali doma a věnovali se své práci. „Jak se kolem motal, tak mě nějakou formou napodoboval, kreslil si, nebo používal součásti toho, co bylo určeno k mýmu objektu, takže si třeba i udělal svůj objekt... Byl drženej dost tvrdě, zkrátka jak měl hlad, tak

si řek a já jsem mu namazal kus chleba. Když někdy zlobil a třeba furt něco chtěl, říkal jsem mu, ať maká, nebo jsem ho potrestal nějakou prací, když hodně zlobil, musel sbírat ovčí hovínka, my jsme tam pěstovali ovce... Protože on byl opravdu bizon, dynamo, takže to třeba někdy nebylo moc jednoduchý přimět ho, aby neprudil. Říkal jsem mu jednou, hele, blboune, neustávej v činnosti, a on potom z toho složil básničku ..."

Výstava, která se konala v Divadle v Nerudovce v roce 1978, se jmenovala Kurt Gebauer a syn. Kromě Kurtových *Oken*, *Plavkyň*, *Žandových jablíček* a dalších děl „vycpávačsko-skládačské dílny“ zde byla vystavena také fotografie dokumentující, jak se Jan Mikuláš sám upravil. „Udělal si zvláštní obvaz na ruku, což vypadá skoro jako nějaký konceptuální nebo bodyartistický výkon.“ Snímek ze zrcadlovky Flexaret si Kurt Gebauer nechal zvětšit na oblíbený „undergroundácký“ papír Dokument, takže postava dítěte v obvazu získala až jistou monumentalitu.

Zatímco u Jiřího Davida se dětský motiv stává prostorem pro nejosobnější sdělení, Gebauer nacházel v individuálním vývoji malého človíčka paralely se stavem společnosti vůbec. Fotografie syna inspirovaly Kurta Gebauerera ke kresbám komentujícím obecné poměry.

***

Jiří David a Kurt Gebauer mají přes vše, co je odlišuje, společnou jednu kvalitu, kterou mi připadá obtížné vymezit... Jakási celost, neoddělenost: soukromí a tvorby. Autenticita.